

Чинники розвитку творчого потенціалу вчителя: акмеологічний аспект

Олена Венгловська, викладач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та родинного виховання;

Світлана Пазюк, викладач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти ІППО КУ імені Бориса Грінченка, м. Київ

До особистості вчителя суспільство завжди висуvalo високі вимоги. Усі бажать, щоб учитель глибоко знав не лише предмет, який викладає, а й інші навчальні дисципліни, досконало володів методами навчання й виховання всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, рівня їх підготовки, здібностей. Чи спроможний учитель самостійно долати труднощі, які з'являються на його шляху до вершин педагогічної майстерності? У статті автори розглядають чинники, які сприяють або заважають розвитку творчого потенціалу педагога.

У сучасному світі проблема якості освіти — одна з найактуальніших. Великим чинником її забезпечення є *особистість педагога*. До нього завжди висуvalи-ся високі вимоги щодо професійної компетентності. А сьогодення потребує педагогічних кадрів, які повною мірою зможуть реалізувати соціальний аспект освіти стосовно формування особистості учня нової епохи. Тому педагогічна творчість має ту особливість, що змістом її є творення (формування, виховання, навчання) людини, яка завжди неповторна, унікальна.

У психолого-акмеологічних дослідженнях виявлені головні детермінанти розкриття потенціалу особистості. Наукою визначено, що розкриття потенціалу передусім пов'язане з розвитком її здібностей, особливо тих, які стосуються діяльності чи відповідають спрямованості особистості. Останнє зазвичай здійснюється в процесі самонавчання і професійної діяльності, коли суб'єкт проєктує особистісно-професійне зростання і досягнення.

Сучасний учитель мусить вирішувати **цілий комплекс педагогічних завдань**: аналітико-рефлексивних, конструктивно-прогностичних, організаційно-діяльнісних, оцінно-інформаційних, корекційно-регулювальних. Для цього йому необхідно оволодіти певними вміннями — аналітичними, прогностичними, проєктивними, рефлексивними, мобілізаційними, інформаційними, розвивальними, орієнтаційними, комунікативними, перцептивними, педагогічного спілкування. Але оволодіти цими вміннями, здобути майстерність педагога зможе лише за умови цілеспрямованої роботи над собою.

Чи достатньо педагогу самоосвіти, самоаналізу власної діяльності для того, щоб стати майстром своєї справи? На це запитання ми й спробуємо відповісти.

Неможливо заперечувати той факт, що на працю педагогів впливають різноманітні як зовнішні, так і внутрішні чинники, тобто умови, рушійні сили, від яких залежить здійснення педагогічного процесу. До *внутрішніх чинників* відносять ті, що залежать від особистості педагога і є проявом його «Я»: особистісні якості, професійна компетентність (рівень знань та вмінь), мотиви й цінності педагогічної діяльності.

Джерелом внутрішніх чинників може бути недостатній розвиток таких психофізичних якостей, як відхилення сенсомоторної координації, емоційна неврівноваженість, фізична хвороба, недостатній розвиток органів чуття. Подолання цього не тільки допоможе досягти вершин професіоналізму, а й суттєво поліпшити особисте життя.

Зовнішніми можна назвати чинники, які також виявляються в діяльності педагога, але не залежать від його особистості. Наприклад, соціальне оточення, умови праці, спілкування з колегами та учнями тощо.

Слід урахувати, що зовнішні та внутрішні чинники діють спільно, неізолювано, тому лише через їх комплексний, системний аналіз можна виявити рівень їхнього впливу на творчий потенціал учителя.

Розвитком творчого потенціалу, підвищенням професіоналізму вчителя займаються вчені-акмеологи (Н. Кузьміна, А. Деркач, С. Пожарський, Г. Данилова та ін.). Так, О. Вальчук виділяє такі чинники, що впливають на професійну діяльність учителя:

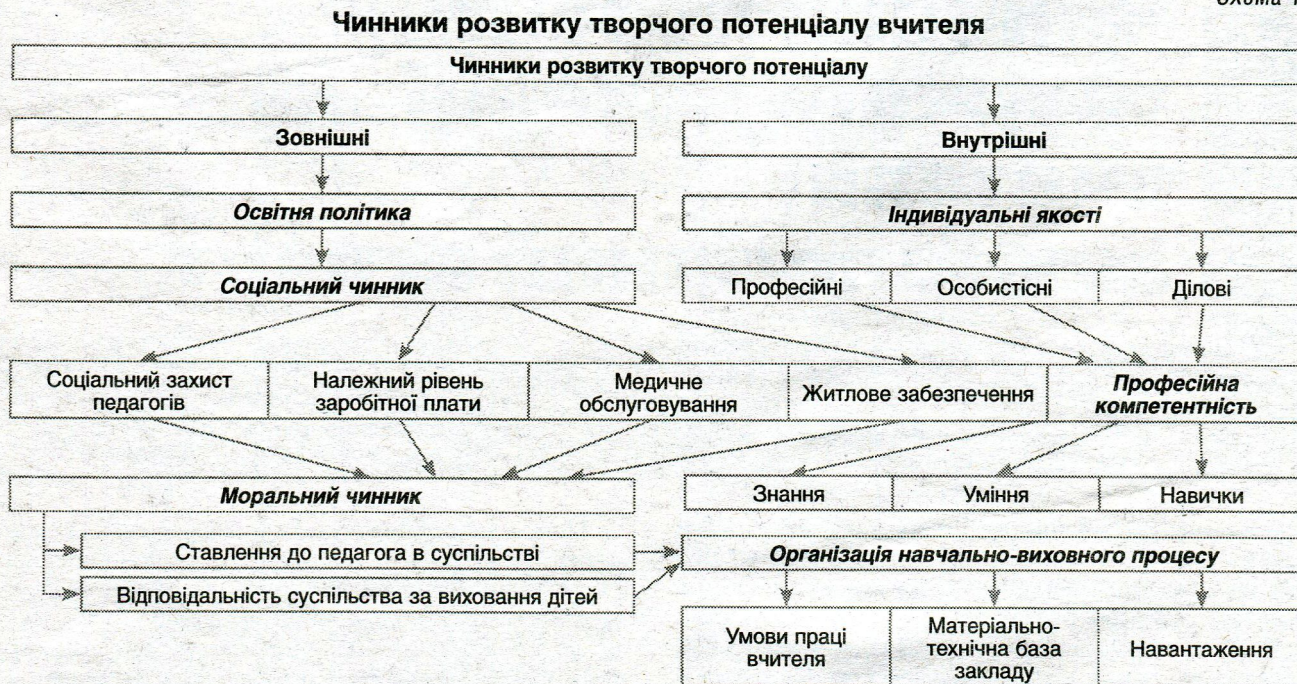
- спадковість;
- виховання;
- середовище;
- особисте бажання до самовдосконалення.

Ми поділяємо думки вченого й хочемо зупинитися на розкритті деяких чинників, які, на нашу думку, впливають на творчий потенціал педагога.

Діяльність учителя є динамічною і нерозривно пов'язана з освітньою політикою держави, залежить від соціальних та економічних чинників розвитку суспільства. Тому визначальною буде роль *зовнішніх чинників* (схема 1 на с. 18), серед яких можна виділити чинники, що суттєво впливають на діяльність педагога: соціальний, моральний та організація навчально-виховного процесу.

Педагогічна майстерність формується під впливом зовнішніх чинників і сприяє гармонійному

розвиткові особистості вчителя. Адже, як зазначав К. Ушинський, «учитель... може виховувати і навчати дитину, доки сам працює над своїм вихованням і освітою».

Зовнішні чинники можна умовно поділити на три групи:

- 1) учасники навчально-виховного процесу;
- 2) матеріально-технічна база;
- 3) зовнішнє середовище.

Розгляньмо сутність кожної з представлених груп.

До учасників навчально-виховного процесу належать педагогічні колективи загальноосвітнього навчального закладу, учні, батьки або особи, які їх замінюють. Педагогічний процес не є нерозривним ланцюгом розвивальних взаємодій педагогів та вихованців. В одному випадку у формуванні взаємин між ними виявляється позитивна тенденція, в іншому — виникають перешкоди, конфлікти.

Тому педагог повинен уміти їх помічати, розпізнавати, знаходити компроміс, поєднувати інтереси, будувати партнерство з вихованцями, урахувати думки та бажання учнів під час підготовки до занять — усі ці постулати закладені в основу особистісно зорієнтованого навчання. Лише така поведінка вчителя буде заслуговувати на дитяче розуміння та підтримку.

Наступним чинником, який впливає на розвиток творчого потенціалу вчителя, є належно створена матеріально-технічна база закладу. Її складники — навчальні програми, підручники, навчально-методичні посібники, навчальне обладнання, обладнання загального призначення (ТЗН), навчальні приміщення та прилеглі до них території, обладнання спеціального призначення тощо.

Чи повною мірою матеріально-технічна база задовольняє потреби сучасного вчителя? Мабуть, ні. Сучасний учитель сприймає світ по-новому і по-новому прагне його розкрити своїм учням. Для цього

йому необхідне інформаційно-технічне забезпечення. Комп'ютер у школі для кожного вчителя — не розкіш, а необхідність, яка надасть педагогу можливість краще підготуватися до уроку, задовольнити дитячу допитливість, адже більшість сучасних дітей володіє комп'ютером і використовує його краще, ніж їхні наставники.

Якщо звернути увагу на приміщення, у яких навчаються діти, то переважна більшість із них цілком задовольняє вимоги навчально-виховного процесу як учнів, так і педагогів.

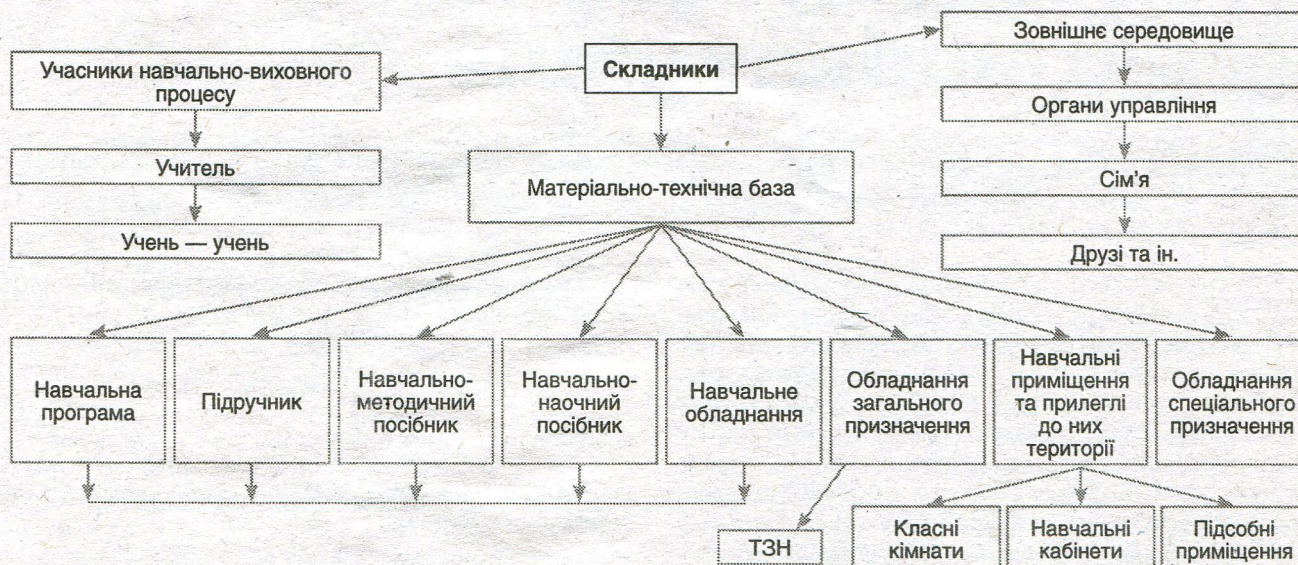
Третім (але не менш важливим) є чинник середовища. Вплив на педагога органів управління освітою, матеріальне забезпечення та комфорт у родині, підтримка друзів, колег, батьків сприяють формуванню морально-духовної культури педагога. І, як зазначає Г. Данилова, «...особливості педагогічної праці, діяльність учителя у сфері духовного виробництва зумовлюють специфіку професійної педагогічної моралі. Її суть у тому, що сукупність принципів, норм і правил, які регулюють поведінку та характер відносин у процесі педагогічної діяльності, визначаються змістом загальної моралі. Але вони деталізуються, доповнюються за рахунок відповідних правил поведінки, норм взаємовідносин у сфері освіти». Навчальне середовище має певну структуру (схема 2).

Професіоналізм, за твердженням Н. Кузьміної, — це сукупність стійких властивостей діяльності, індивідуальності спеціаліста, які задовольняють вимоги професії. А професіоналізм, як відомо, формується в процесі роботи.

Нашому століттю потрібні люди нового типу, які впевнено дивляться в майбутнє, розраховують на власні сили, прагнуть досягти своєї творчої і професійної вершини. Саме це прагнення створює особистість педагога на його шляху до професіоналізму на основі компетентності, культури і моральності.

Структура навчального середовища

Література

1. Акмеология развития / Под общ. ред. В. Н. Гладковой, С. Д. Пожарского. — СПб., 2006.
2. Акмеология — наука XXI століття: Матеріали Міжнар. науково-практ. конф. / Ред. колегія: З. Ф. Сіверс, Е. В. Белкіна, Г. С. Данилова та ін. — К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005.
3. Венгловська О. А., Пазюк С. А. Акмеологічні аспекти розвитку творчого потенціалу педагога як чинник майстерності // Акмеология — наука XXI століття: Матеріали Міжнар. науково-практ. конф. / Ред. колегія: З. Ф. Сіверс, Е. В. Белкіна, Г. С. Данилова та ін. — К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005.
4. Громовий В. За деревами не видно лісу... // Освіта. — 2005. — № 117.
5. Данилова Г. Професіоналізм педагога як акмеологічний синтез «тріади» його компонентів // Освіта і управління. — 2005. — Т. 8. — № 1.

6. Данилова Г. С. Акмеология і професіоналізм в умовах глобалізації // Акмеология — наука XXI століття: Матеріали Міжнар. науково-практ. конф. / Ред. колегія: З. Ф. Сіверс, Е. В. Белкіна, Г. С. Данилова та ін. — К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005.

7. Данилова Г., Пазюк С. Технологія саморозвитку творчого потенціалу вчителя // Мова і культура: Науковий щорічний журнал. — К.: Видавничий дім Дмитра Бурого, 2003. — Вип. 6. — Т. 7. Культурологічний підхід до викладання мови і літератури. Мова сучасного мистецтва.

8. Королюк С. Модель розвитку управлінської культури керівника ЗНЗ // Директор школи. — 2005. — № 41.

9. Кузьмина Н. В. Предмет акмеології. — 2-е изд., испр. и доп. — СПб.: Политехника, 2002.

10. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: Навч. посіб. — 3-те вид., допов., 2001.

«Сільська школа України. Бібліотека»

Індекс
01704

Січень	Навчально-методичний посібник удосконалення педагогічної майстерності. Тренінги.
Лютий	Система роботи класного колективу: прогнозування, діагностика, планування.
Березень	Формування соціальної компетентності старшокласника.
Квітень	Національне виховання учнівської молоді.
Травень	Тезаурус. Інноваційні технології навчання.
Червень	Планування роботи ЗНЗ на навчальний рік.
Липень	Повякель Н., Федоренко А. Профілактика професійної дезадаптації.
Серпень	Методика роботи над науково-методичною проблемою школи.
Вересень	Музейна педагогіка.
Жовтень	Робоча книга методиста.
Листопад	Портфоліо школи.
Грудень	Створення позитивного навчального середовища.

Передплата приймається в усіх відділеннях зв'язку за «Каталогом видань України» на 2011 рік.
Упереліку видань можливі зміни. Стежте за нашою інформацією.